

УДК 911.9

Доан Павло Ванович

Київський національний університет імені
Тараса Шевченка, м. Київ, Україна
e-mail: doan.pavel@gmail.com

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ЛОКАЛЬНИХ ТУРИСТИЧНИХ СИСТЕМ І РЕГІОНІВ ІТАЛІЇ

Метою написання статті є вивчення досвіду Італії у впровадженні сталого розвитку туризму та визначення можливостей його використання в Україні.

Методика роботи включала використання таких методів, як аналіз і синтез, дедукція та індукція, формалізація, систематизація, аналогія, порівняння та інших. Під час дослідження було проаналізовано значний масив емпіричних даних, що охоплювали практичні проекти і наукові публікації в галузі сталого розвитку.

Результати. Автором було виявлено загальні принципи збалансованого розвитку туризму країни, а також регіональні й локальні їх особливості. В роботі перераховано універсальні індикатори оцінки сталого розвитку і конкурентоздатності регіонів Італії, а також зазначено основні міжнародні інституції, що опікуються питаннями збалансованого розвитку туризму в Європі. На основі проведеного аналізу виявлено перспективи України щодо впровадження досвіду Італії.

Науковою новизною роботи є систематизація індикаторів збалансованого розвитку і конкурентоздатності туризму локальних туристичних систем і дестинацій.

Практичне впровадження досвіду Італії дасть значний поштовх в розвитку туризму України. Особливе значення матиме використання механізмів контролю за нормативами сталого розвитку.

Ключові слова: сталий розвиток туризму, локальна туристична система, індикатори сталого розвитку, індикатори конкурентоздатності

УДК 911.9

Доан Павел Ванович

Киевский национальный университет имени
Тараса Шевченко, г. Киев, Украина,
e-mail: doan.pavel@gmail.com

УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ ЛОКАЛЬНЫХ ТУРИСТИЧЕСКИХ СИСТЕМ И РЕГИОНОВ ИТАЛИИ

Целью написания статьи является изучение опыта Италии во внедрении устойчивого развития туризма и определения возможностей его использования в Украине.

Методика работы включала использование таких методов, как анализ и синтез, дедукция и индукция, формализация, систематизация, аналогия, сравнение и другие. В ходе исследования был проанализирован значительный массив эмпирических данных, охватывающих практически все проекты и научные публикации в области устойчивого развития.

Результаты. Автором было определено общие принципы сбалансированного развития туризма страны, а также региональные и локальные их особенности. В работе перечислены универсальные индикаторы оценки устойчивого развития и конкурентоспособности регионов Италии, а также указаны основные международные институции, которые занимаются вопросами устойчивого развития туризма в Европе. На основе проведенного анализа выявлены перспективы Украины по внедрению опыта Италии.

Научной новизной работы является систематизация индикаторов устойчивого развития и конкурентоспособности туризма локальных туристических систем и дестинаций.

Практическое внедрение опыта Италии даст значительный толчок в развитии туризма Украины. Особое значение будет иметь использование механизмов контроля за нормативами устойчивого развития.

Ключевые слова: устойчивое развитие туризма, локальная туристическая система, индикаторы устойчивого развития, индикаторы конкурентоспособности.

УДК 911.9

Doan Pavlo Vanovych

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv,
Ukraine, e-mail: doan.pavel@gmail.com

SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF LOCAL TOURIST SYSTEMS AND REGIONS OF ITALY

The purpose of the article is study of Italian experience in sustainable tourism development and determination of possibilities of its projection on Ukraine.

Methodology. In our work we used such methods, as analysis and synthesis, induction and deduction, formalization, systematization, analogy, comparison and others. During the study we analyzed a great massive of empirical data including practical projects and scientific publications in sustainable development.

Results. The author determined general principles of sustainable tourism development of the country including local and regional peculiarities. The article states universal indicators for evaluation of sustainable development and competitiveness of Italian regions, and cites main international institutions concerned about sustainable development of tourism in Europe. Basing on the analysis we determined Ukrainian prospects of implementation of Italian experience.

Scientific newness of the article is systematization of indicators of sustainable growth and tourism competitiveness within Local Tourist Systems and Destinations. Practical implementation of Italian experience would make a valuable impetus on tourism development in Ukraine. Particular importance would have the use of mechanisms of control over norms of sustainable development.

Keywords: sustainable development of tourism, local tourist systems, indicators of sustainable development, indicators of competitiveness

Постановка проблеми і актуальність дослідження. Туристична галузь є однією зі сфер економіки, що активно впроваджує принципи сталого розвитку. Зважаючи на значну залежність туризму від якості, природного і суспільного значення туристсько-рекреаційних ресурсів, нагальним питанням стає їх збалансоване використання, збереження і відновлення. Італійська практика показує позитивні результати даного напряму діяльності, а туристична галузь країни є свого роду унікальною, адже управління галуззю сконцентроване в руках місцевих громад у формі локальних туристичних систем (ЛТС) [1, 3]. Проблема сталого розвитку є актуальною для України, тому ми спробували вивчити передовий досвід Італії для визначення можливостей його впровадження в нашої державі. Причому, не тільки проектів сталого розвитку, а й локального управління туристичною галуззю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сталого розвитку туризму дуже активно досліджуються вітчизняними й іноземними вченими. Зокрема, можна назвати такі прізвища, як Герасименко В.В., Балабанов І.Т., Дем'яненко С.Р., Кифяк В.Ф., Мальська М.П., Смаль І.В., Смаль В.В. та інші. Логістичні основи сталого розвитку туризму ґрунтовно дослідив професор Смирнов І.Г. в своїй праці «Логістика туризму». Не меншої уваги заслуговує монографія Ткаченко Т.І. «Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу». Крім того, в нашій державі регулярно проводяться науково-практичні конференції, на яких обов'язково піднімаються питання сталого розвитку, в тому числі туризму.

Метою написання статті є вивчення передового досвіду Італії у впровадженні проектів сталого розвитку туризму та визначення можливості їх проєкції на Україну.

Загальна характеристика сталого розвитку туризму в Італії. З кожним роком індустрія туризму Італії все активніше впроваджує принципи збалансованого розвитку і долучається до національних і загальноєвропейських проектів «зеленої» економіки. В цьому напрямку найбільш помітною є діяльність готелів та інших закладів розміщення. Вони активно займаються скороченням викидів вуглекислого газу в атмосферу, використовуючи енергозберігаючі технології та альтернативні джерела електроенергії, а також намагаються зменшувати кількість побутових відходів і не використовувати в своїй діяльності товарів одноразового вжитку. Національний уряд разом із представниками туристичного бізнесу заявлять, що сталий розвиток туризму — це єдино можлива перспектива розвитку галузі в середньо- та довгостроковій перспективі Італії. Крім того, споживачі туристичних послуг також починають більш усвідомлено і бережно ставитися до природи і все частіше вимагають використання товарів, що не завдають шкоди навколишньому середовищу. На даний момент сталий розвиток туризму в Італії більшою мірою зорієнтований на екологізацію процесу надання турпослуг і охорону місцевих флори і фауни, і меншою — на збереження локальних культур і традицій, що представлені практично по всій території країни і охоплюють більшість сіл та сільських поселень.

У 2009 р. одним із перших свою комплексну програму екологічного відпочинку представив регіон Трентіно-Альто-Адідже (Південний Тіроль). Вона була прийнята задля збереження біорозмаїття місцевих гірських ландшафтів. Основне обмеження згідно положень даного проекту стосується руху автотранспорту — дороги регіону закриті для проїзду з 9:00 до 17:00. В цей час пересування можливе лише гірськолижними підйомниками або місцевими автобусами. Крім того, практично весь громадський транспорт регіону не використовує бензин в якості пального, натомість застосовує метан — газ, викиди якого, завдають найменшої шкоди навколишньому середовищу. Готелі в Трентіно-Альто-Адідже

дотримуються екологічних норм і використовують енергозберігаючі технології, а заклади ресторанного господарства намагаються закуповувати лише місцеві продукти харчування для приготування своїх страв.

Останнім часом державна влада Італії активно пропагує збереження елементів культури і відродження місцевих звичаїв. В першу чергу, це виражається у спробах асоціювати окремі території з традиційними для них продуктами харчування. Здебільшого це стосується сиру, вина і м'яса. Основною метою такої диференціації є просування маловідомих в туристичному плані населених пунктів і провінцій задля збереження їх автентичності. Так, у 2009 р. було представлено проект розвитку зеленого туризму на Сицилії, основною метою якого було нагадати про унікальні природні та історико-культурні пам'ятки острова. Він передбачав проведення ряду міжрегіональних і внутрішніх заходів задля популяризації місцевих парків та природних заповідників. Одним із таких було створення туристичної залізної дороги долиною Ното під назвою «Бароковий потяг», маршрут якої пролягає містами, що внесені до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО (Сіракузи, Ното, Рагуза, Шиклі, Модіка). Цей потяг на сьогодні використовується досить обмежено і курсує лише раз на тиждень. Кожна із зупинок на маршруті триває не менше години, щоб дати туристам можливість відвідати історичні об'єкти і повернутися назад для продовження подорожі. Щосезону маршрут потяга різний. Для більшої уваги туристів час від часу використовують старовинний локомотив, вагони оснащують раритетними сидіннями, а під час поїздки проводять дегустації місцевих страв і запрошують місцеві гурти, щоб познайомити гостей з фольклорною музикою [9].

На сьогодні найскладнішим завданням для уряду Італії в галузі сталого розвитку туризму є зростання кількості відповідальних туристів. Адже владою країни постійно виділяється фінансування на створення екологічних стежок і «зелених зон» у містах та відомих туристичних дестинаціях, реконструкцію історичних будівель, будівництво інфраструктури в сільській місцевості тощо. Крім того, значні кошти витрачаються на просування відповідального відпочинку серед населення. Тому уряд очікує не тільки екологічного (збереження навколишнього середовища) і глокалізаційного (збереження місцевої самобутності в процесі глобалізації та уніфікації суспільного життя), а й економічного ефекту від таких капіталовкладень.

Модель сталого розвитку туризму в Тоскані. Одним із регіонів Італії, де сталий розвиток є пріоритетним напрямом в галузі туризму є Тоскана. З 2009 р. там діє проект під назвою «Сталий розвиток і конкурентоздатність туризму регіону Тоскана». Він був розроблений і реалізується у відповідності до «Порядку денного сталого розвитку і конкурентоздатності Європейського туризму», що був прийнятий Європейською Комісією в жовтні 2007 р. Того ж року була створена

Мережа Європейських регіонів сталого і конкурентоздатного туризму (англ. – NECSTour – Network of European regions for a sustainable and competitive tourism), основними завданнями якої стало проведення наукових досліджень в галузі сталого розвитку туризму, підтримка співробітництва і обміну досвідом різних регіональних проєктів, контроль за належним використанням коштів на виконання програм сталого розвитку, що надходять з фондів ЄС тощо. До складу NECSTour на сьогодні входять 6 регіонів Італії: П'ємонт, Венето, Тоскана, Емілія-Романія, Умбрія та Апулія.

Тоскана, на ряду з Каталонією (Іспанія) і ПАКА (Франція: Прованс, Альпи і Лазурний Берег), є засновниками Мережі Європейських регіонів сталого і конкурентоздатного туризму. Тоскана розробила власну організаційну модель сталого розвитку – мережу Обсерваторій Туристичних Дестинацій (італ. – OTD – Osservatorio Turistico di Destinazione). OTD – це фундаментальний інструмент, що дозволяє апробувати і визначати туристичну політику для різних територій шляхом спостереження за різними складовими феномену туризму:

- впливом транспорту;
- якістю життя місцевого населення і туристів;
- якістю роботи;
- узгодженням попиту і пропозиції відповідно до географічної та сезонної концентрації туристичної діяльності;
- активізацією процесу збереження культурної спадщини, природного середовища і унікальної самобутності дестинацій;
- зменшенням і оптимізацією використання природних ресурсів, особливо води та енергії;
- запровадженням відповідального поводження з відходами і намаганням до зменшення їх кількості.

Основна мета діяльності Обсерваторій Туристичних Дестинацій – це постійна оцінка якості, збалансованості розвитку та конкурентоздатності окремих територіальних систем з прийому туристів [8]. В рамках проєкту створено Обсерваторії в п'ятдесяти муніципалітетах, вони охопили майже третю частину всіх дестинацій регіону. Вибір міст для участі в проєкті відбувався у формі діалогу між муніципальними органами влади, домогосподарствами та університетами. Особливу роль відіграють університети, адже вони надають дослідницьку і технологічну підтримку проєкту. Фінансується діяльність OTD місцевими бюджетами та Європейським фондом регіонального розвитку (англ. – ERDF – European Regional Development Fund). Органи влади провінційного рівня сприяють координації заходів, що проводяться різними муніципальними Обсерваторіями, а також забезпечують поширення такої моделі управління туризмом на інші дестинації. Крім того, на провінційному рівні відбувається збір і перевірка інформації та статистичних даних, отриманих від муніципалітетів. Зібрані дані дають можливість оцінити

збалансованість розвитку і конкурентоздатність галузі туризму кожного муніципалітету чи локальної туристичної системи. В межах провінцій створюються спеціальні Управлінські Комітети, до складу яких входять актори, що напряму чи опосередковано пов'язані з сектором відпочинку, а саме: представники готельного бізнесу, туроператори і турагенти, сільськогосподарські підприємства, торгові компанії, заклади з надавання різноманітних послуг тощо. Крім того, створення місцевих Обсерваторій Туристичних Дестинацій спряло боротьбі з ухиленням від сплати податків, адже одним з їхніх завдань стало оновлення даних щодо об'єктів туристичної діяльності регіону.

В рамках даного проекту ОТД Тоскани було розроблено власні індикатори, які дають можливість оцінити відповідність критеріям сталого розвитку (таблиця 1) та рівень конкурентоздатності туризму регіону (таблиця 2). З таблиці 1 видно, що основний акцент робиться на оцінці природного середовища та заходах з його збереження. Зокрема, йде мова про вимірювання туристопотоків, граничних навантажень на туристичні об'єкти, підтримку екологічного маркування і сертифікації, адаптацію до можливих змін клімату, розширення природоохоронних територій та обмеження підприємницької діяльності в їх межах, постійний моніторинг за станом біорозмаїття тощо. Цікавими є індикатори збереженості культурної спадщини. Зокрема, показник «порогу толерантності», який дає можливість визначити максимально допустиму кількість туристів, що не матиме негативного впливу на якість об'єктів культурної спадщини і одночасно ставлення місцевого населення до відпочивальників. Крім того, ми бачимо, що в регіоні активно проводиться політика зменшення витрат енергії, збереження водних ресурсів і правильного поводження з побутовими відходами.

Таблиця 1.

Індикатори сталого розвитку, що використовуються Обсерваторіями Туристичних Дестинацій

№ з/п	Індикатор	Субіндикатор
1	Вплив транспорту	Кількість приладів для вимірювання якості повітря
2	Вплив туризму на якість життя місцевих жителів та наявність засобів, що допомагають перебуванню туриста в дестинації	Вплив туризму на місцевий бюджет
		Наявність плану дій щодо сталого розвитку туризму
		Наявність системи оцінки кількості відвідувачів виставок та інших заходів
3	Якість роботи	Наявність в плані розвитку дестинації вимоги мінімізації шкідливих викидів і зменшення забруднення навколишнього середовища
		Наявність системи виявлення постійних, сезонних і тимчасових робочих контрактів
		Наявність системи обліку судових справ по вирішенню спорів між працівниками галузі туризму

		Наявність системи обрахунку середньої заробітної плати працівників прямо зайнятих в туризмі
		Наявність системи обрахунку середньої заробітної плати працівників, що зайняті в суміжних до туризму галузях
4	Механізми урівноваження попиту і пропозиції з метою синхронізації туристопотоку	Індекс загальної густоти (щільності) — співвідношення кількості жителів до кількості туристів за місяць (осіб/км ²)
		Наявність системи обчислення максимально допустимої щільності туристів у найбільш відвідуваних місцях (максимальне навантаження)
5	Дії по збереженню культурної спадщини	Наявність системи обчислення «порогу толерантності» («Поріг толерантності» — це максимально допустима кількість приїжджених, вище якої іммігранти та туристи викликають механізми відторгнення у місцевого населення [5].) в закладах культури (музеях, археологічних об'єктах, пам'ятниках, історичних об'єктах тощо)
		Наявність системи виявлення інтенсивності потоків вздовж туристичних маршрутів в урбанізованих зонах
		Наявність в плані розвитку дестинації положення про збереження і захист культурної спадщини
6	Дії по збереженню природної спадщини	Наявність системи вимірювання інтенсивності потоків відвідувачів в парках і на охоронюваних територіях
		Наявність системи виявлення негативного впливу на природу внаслідок присутності відвідувачів
		Наявність системи моніторингу біорозмаїття на охоронюваних територіях
		Відсоток природоохоронних об'єктів, що пройшли добровільну сертифікацію / маркування щодо якості, збалансованого використання та / або корпоративної соціальної відповідальності
		Кількість підприємств туристичного бізнесу, що звітується про заходи сталого розвитку відповідно до Глобальної ініціативи зі звітності (англ. — GRI — Global Reporting Initiative) Глобальна ініціатива зі звітності (англ. — Global Reporting Initiative (GRI)) була створена в 1997 році Коаліцією за екологічно відповідальний бізнес. Керівництво GRI — документ, що пропонує детально розроблений підхід до формування звітності, що відбиває економічну, екологічну та соціальну результативність організації [7]. ()
		Відсоток підприємств, які анонують для відвідувачів підтримку сталого розвитку своїм продуктом, маркетинговими заходами чи торговою маркою
		Площа охоронюваних територій (у % від загальної площі муніципалітету)
		Площа особливо охоронюваних природних територій на душу населення (площа охоронюваних територій / ((відвідуваність / 365 днів) + резиденти)
		Наявність інструментів регулювання, що відносяться

		до екологічної стійкості
		Відсоток туристичних підприємств, що проводять політику зменшення викидів CO ² , зниження рівня енергоспоживання тощо
		Участь дестинації в стратегії адаптації до змін клімату
		Відсоток закладів розміщення і визначних туристичних пам'яток, розташованих в межах природоохоронних територій
		Офіційне визначення якості навколишнього середовища (зонування територій помаранчевими, синіми прапорами тощо)
		Відсоток екологічних ландшафтів від загальної площі території
		Відсоток території в межах дестинації, що має охоронятися (км ²)
		Відсоток території дестинації, що включена до плану моніторингу за біорозмаїттям
7	Дії по збереженню місцевої культурної самобутності	Відсоток жителів, що позитивно чи негативно оцінюють вплив туризму на самобутність дестинації
		Число масштабних культурних подій, що відображають власну культуру, традиції та ресурси дестинації
8	Скорочення та оптимізація використання природних ресурсів, особливо води	Наявність системи визначення кількості спожитої питної води протягом року
		Середньорічне споживання питної води на душу населення (жителями і туристами)
		Середньорічне споживання води в повсякденному житті на душу населення
		Відсоток спожитої води туристами
		Наявність системи обчислення кількості спожитої теплої води протягом року
		Наявність системи для визначення якості води в портах і причалах
9	Зниження і оптимізація витрат енергії	Існування системи вимірювання спожитої електроенергії для вуличного освітлення
		Існування системи вимірювання спожитої електроенергії для особистого використання
		Існування систем вимірювання спожитого природного газу
		Наявність системи обчислення відсотку енергії, виробленої з відновлювальних джерел
10	Скорочення кількості та поводження з побутовими відходами	Наявність системи з оцінки і збору твердих побутових відходів в міських районах, де концентруються туристичні потоки
		Наявність системи визначення відсотка утилізації
		Наявність системи визначення кількості та якості очищених стічних вод

В таблиці 2 наведено індикатори конкурентоздатності туристичної галузі дестинації відповідно до методології ОТД. Як бачимо, первинні

показники є однаковими із тими, що оцінюють відповідність принципам сталого розвитку, а от другорядні субпоказники — відрізняються. Так, Обсерваторії Туристичних Дестинацій особливу увагу звертають на оцінку управління транспортом (обмеження руху центральними частинами міст, заохочення туристів і місцевих жителів до використання громадського транспорту, наявність інфраструктури для використання екологічних видів транспорту тощо), комфортності перебування туриста в місці відпочинку (наявність точок безкоштовного доступу до мережі Internet, кількість туристсько-інформаційних центрів, забезпеченість закладами розміщення і так далі), заходи по збереженню історико-культурної спадщини (наявність об'єктів ЮНЕСКО, доступність і збереженість пам'яток), умови для збереження культурної самобутності тощо.

Таблиця 2.

*Індикатори конкурентоздатності, що використовуються
Обсерваторіями Туристичних Дестинацій*

<i>№ з/п</i>	<i>Індикатор</i>	<i>Субіндикатор</i>
1	Вплив транспорту	Заохочення до використання громадського транспорту
		Загальна кількість паркомісць
		Обмежений доступ транспорту до центральної частини міста
		Рівень безпеки дорожнього руху
		Пропозиція прокату транспортних засобів, що не мають негативного впливу на навколишнє середовище (електромобілів і велосипедів у розрахунку на 1000 жителів)
		Наявність інфраструктури для екологічного транспорту (зарядних станцій для електромобілів, велосипедних доріжок тощо)
		Політика, спрямована на обмеження трафіку туристами (платний в'їзд до центру міста, знижки за користування громадським транспортом тощо)
2	Вплив туризму на якість життя місцевих жителів та наявність засобів, що допомагають перебуванню туриста в дестинації	Рівень особистої безпеки
		Якість медичних послуг
		Комфортність перебування туриста в дестинації (наявність програми розвитку туристської інфраструктури, кількість ТЦів, кількість безкоштовних точок доступу WI-FI і т.д.)
		Доступ людей з обмеженими фізичними можливостями до туристських пам'яток, транспорту тощо
		Місткість засобів розміщення
		Соціальна привабливість (кількість асоціацій у галузі культури на 1000 жителів, кількість волонтерських асоціацій допомоги туристам на 1000 жителів)

3	Якість роботи	Кваліфікація працівників та доступ до навчання (відсоток працівників туристичних фірм та муніципальних службовців зі спеціальною освітою, відсоток туристичних підприємств, які пропонують стажування для студентів)
		Зайнятість у сфері туризму
4	Механізми урівноваження попиту і пропозиції з метою синхронізації туристопотоку	Рекламна діяльність у міжсезоння
		Рівень зайнятості та цін у міжсезоння
5	Дії по збереженню культурної спадщини	Кількість об'єктів ЮНЕСКО
		Середня відвідуваність об'єктів культури (музеїв, археологічних об'єктів, пам'ятників)
		Кількість об'єктів, що мають культурний інтерес
		Доступність (середня добова кількість годин роботи об'єктів культури)
		Наявність програми розвитку об'єктів культури
		Довжина обладнаних культурних маршрутів
		Кількість ліцензованих екскурсіводів
		Кількість будівель, що являються історико-культурними пам'ятками
		Площа будівель, що являються історико-культурними пам'ятками
6	Дії по збереженню природної спадщини	Довжина спортивних трас на один км ² площі
7	Дії по збереженню місцевої культурної самобутності	Наявність подій, пов'язаних з місцевими традиціями
		Покращення якості продуктів харчування та місцевої продукції, а також підтримка «справедливої торгівлі» («Справедлива торгівля» є однією з форм торгівлі, яка гарантує виробникові чітко встановлену і справедливую ціну свого товару. Її характерною ознакою являється продаж безпосередньо кінцевому споживачеві й уникнення посередників. Документ, який проголошує таку форму торгівлі в Італії, — це Статут критеріїв «справедливої торгівлі».)
8	Скорочення та оптимізація використання природних ресурсів, а особливо води	Визначається критеріями сталого розвитку
9	Зниження і оптимізація витрат енергії	Визначається критеріями сталого розвитку
10	Скорочення кількості та поводження з побутовими відходами	Визначається критеріями сталого розвитку

Комплексний проект сталого розвитку локальних туристичних систем в Калабрії. Регіон Калабрія — ще один регіон-лідер Італії, що активно впроваджує проекти сталого розвитку, в тому числі туризму.

Зокрема, тут діє низка програм регіонального розвитку (з реконструкції поселень передового досвіду, покращення якості життя, створення виробничих і агропромислових систем, розбудови інфраструктури транспорту і зв'язку, підтримки і допомоги нацменшинам, уповільнення темпів скорочення населення тощо), однією з яких є комплексна програма збалансованого зростання локальних туристичних систем. Основна мета проекту — це значне зростання внутрішніх та міжнародних туристопотоків локальних туристичних систем регіону. Завданнями проекту є:

- здійснення заходів по підвищенню привабливості дестинацій;
- реформування господарської діяльності з метою охорони навколишнього середовища, збереження біорозмаїття ландшафтів та розширення місцевої екологічної мережі;
- збереження і просування елементів культурної самобутності регіону;
- проведення заходів з посилення екологічної стійкості дестинацій;
- підтримка компаній, що займаються туристичною діяльністю в межах локальних туристичних систем;
- впровадження інновацій в місцевих закладах гостинності.

Виконання даного проекту передбачає сім стадій, кожна з яких визначена конкретними кроками для досягнення поставленої мети. Ми ж наведемо найбільш важливі, на нашу думку, пункти, передбачені програмою сталого розвитку локальних туристичних систем в Калабрії.

- 1) Основні дії, передбачені першою стадією проекту:
  - a) реконструкція громадських зон в місцях, що відчувають найбільший туристопотік;
  - b) відновлення та підтримка прибережних туристичних зон;
  - c) вдосконалення суспільної інфраструктури, будівництво готелів та інших об'єктів гостинності, створення центрів з виробництва і продажу місцевих товарів в пріоритетних зонах розвитку туризму;
  - d) модернізація інфраструктури транспорту для забезпечення «сталості мобільності» (Сучасна модель розвитку і планування транспорту, яка вимагає відповідності наступним принципам: доступності, справедливості, безпеки і здоров'я, особистої відповідальності, комплексного планування, запобігання забрудненню навколишнього середовища, збалансованого використання землі та природних ресурсів, цінової обґрунтованості [4].) резидентів та туристів.
- 2) Другою стадією передбачаються такі дії:
  - a) розробка комплексу маркетингу і просування бренду локальних туристичних систем;
  - b) екологічна сертифікація об'єктів гостинності;
  - c) покращення доступності об'єктів регіональної екологічної мережі;
  - d) комплекс заходів по збереженню історико-культурних та рекреаційних ресурсів;
  - e) моніторинг стану екологічних стежок, пішохідних, велосипедних та кінних маршрутів з наступними діями по їх відновленню і підтримці;
  - f) догляд за станом оснащених для туризму центрів дикої природи;

- g) відновлення і будівництво під'їзних шляхів до об'єктів регіональної екологічної мережі;
  - h) створення зелених зон, ботанічних садів, парків, заповідників, національних парків та інших об'єктів, діяльність яких спрямована на збалансоване використання природної спадщини;
  - i) будівництво на базі занедбаних об'єктів, пов'язаних з традиціями та історією ЛТС, туристсько-інформаційних центрів або невеликих закладів розміщення;
  - j) створення екопоселень в межах невеликих населених пунктів, де спостерігаються процеси депопуляції;
  - k) пропаганда ведення підприємницької діяльності з прив'язкою до місцевих традицій: відродження ремесел, виробництво типових для даної території продуктів та їх використання в закладах гостинності;
  - l) створення умов для розвитку активних видів туризму: альпінізму, спортивного орієнтування, спостереження за птахами (англ. — birdwatching), сплавів на каное, дайвінгу, вітрильного спорту, серфінгу тощо;
  - m) будівництво інфраструктури для забезпечення потреб активних туристів: облаштування зупинок, притулків, створення навчальних центрів і таке інше.
- 3) Основні дії третьої стадії проекту:
- a) вдосконалення і створення нових культурних, літературних і тематичних парків, пов'язаних зі специфікою території.
- 4) Четверта стадія передбачає:
- a) забезпечення екологічної сертифікації підприємств (особливо закладів розміщення), введення екологічного маркування і систем екологічного менеджменту EMAS (англ. — EU Eco-Management and Audit Scheme) та ISO-14000;
  - b) поступовий перехід до використання енергозберігаючих технологій і зменшення кількості шкідливих викидів.
- 5) П'ята стадія проекту стосується безпосередньо локальних туристичних систем і передбачає:
- a) поступову переорієнтацію ЛТС на «збалансовані туристські дестинації» (ЗТД);
  - b) збільшення кількості туристичної інформації та покращення культури гостинності;
  - c) посилення самобутності ЛТС, акцентуючи увагу на пропозиції власне місцевих товарів та послуг.

Останні дві стадії проекту сталого розвитку локальних туристичних систем Калабрії передбачають фінансову підтримку туристичних компаній та закладів розміщення. Зокрема, розроблено спеціальний пакет пільг для підприємств, що долучаються до проекту і вдосконалюють технології своєї діяльності у відповідності до умов плану. Цей пакет передбачає виділення

коштів на впровадження інноваційних технологій та податкові пільги на перші роки діяльності.

Висновки. Як бачимо, Італія активно трансформує свою туристичну галузь в напрямку її сталого розвитку. Влада країни розуміє важливість збалансованого використання і підтримки місцевих ресурсів, а також збереження історико-культурного середовища, яке є одним з основних атракторів іноземних туристів. В державі діє низка регіональних програм, які відповідно фінансуються і належним чином виконуються. Особливістю італійських проектів збалансованого розвитку є діяльність по збереженню місцевих звичаїв, традицій, товарів тощо, тобто, підтримка локальної самобутності. Маркетингові стратегії локальних туристичних систем здебільшого акцентують увагу на автентичності місцевих культур, продуктів харчування, товарів та послуг. Одночасно з цим, програми сталого розвитку традиційно направлені на збереження навколишнього середовища, зменшення викидів шкідливих газів в атмосферу, очищення стічних вод, екологізацію виробництва і транспорту, сертифікацію послуг гостинності, екомаркування товарів та послуг, використання енергозберігаючих технологій і тому подібне. Щоб спонукати підприємців змінювати технології своєї діяльності, запроваджуються спеціальні податкові пільги, надається фінансова допомога та створюються привабливі умови для інвестування.

На нашу думку, досвід Італії є дуже корисним для нашої держави за умови розробки аналогічних планів сталого розвитку туризму і їх належного фінансування. Необхідно активно залучати іноземних інвесторів, в тому числі перераховані міжнародні інституції, для фінансового забезпечення проектів збалансованого зростання. Надзвичайно вдалою є концепція орієнтації маркетингових стратегій локальних туристичних систем Італії на місцевій унікальності культури, традицій, кухні, товарів, природних особливостей тощо. Україна з її різноманітними ландшафтами, автентичним фольклором і багатую історією, на нашу думку, може скласти сильну конкуренцію європейському ринку туризму за рахунок впровадження аналогічної моделі просування територій. Отже, вивчення передового досвіду іноземних держав є актуальним для нашої держави і має значні перспективи подальшого вивчення і впровадження в практику.

Список використаних джерел:

1. Доан П.В. Концептуальні засади дослідження локальної туристичної системи / П.В. Доан // Географія та туризм. — 2013. — №26. — С. 13-21.
2. Соціальна відповідальність бізнесу [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ecorussia.info/ru/ecopedia/global-reporting-initiative>.
3. Управління територіальним розвитком туризму : італійська модель локальних туристичних систем : зб. наук. праць ІХ Всеукраїнської наук.-практ. конф. студ., асп. та мол. учених. — К.: Вид-во геогр. літ. «Обрії», 2013. Випуск XI. — С. 270-272.
4. Принципи сталого розвитку транспорту [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.gdrc.org/uem/sustran/sustran-principles.html>.

5. Концепція порогу толерантності та її проблематика [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.cestim.it/sezioni/documenti_dibattito/tolleranza-melegari.htm.
6. Туристичні системи [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.pisl.regione.calabria.it/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=182&Itemid=410.
7. Сталий розвиток туризму набирає обертів в Італії [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://blog.euromonitor.com/2010/08/sustainable-tourism-gains-ground-in-italy.html#sthash.lqc8GDAE.dpuf>.
8. Обсерваторія туристичної дестинації [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.provincia.pisa.it/uploads/traduzione_ita_eng_OTD_21_giu.pdf.
9. Бароковий потяг [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.sicily-holiday.com/en/train-and-subway-sicily/baroque-train-sicily>.

Список использованных источников:

1. Доан П.В. Концептуальные основы исследования локальной туристической системы / П.В. Доан // География и туризм. — 2013. — №26. — С. 13-21.
2. Социальная ответственность бизнеса [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.ecorussia.info/ru/ecopedia/global-reporting-initiative>.
3. Управление территориальным развитием туризма: итальянская модель локальных туристических систем : сб. науч. работ IX Всеукраинской науч.-практ. конф. студ., асп. и мол. ученых. — К.: Из-во геогр. лит. «Обрії», 2013. Выпуск XI. — С. 270-272.
4. Принципы устойчивого развития транспорта [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.gdrc.org/uem/sustran/sustran-principles.html>.
5. Концепция порога толерантности и ее проблематика [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.cestim.it/sezioni/documenti_dibattito/tolleranza-melegari.htm.
6. Туристические системы [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.pisl.regione.calabria.it/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=182&Itemid=410.
7. Устойчивое развитие туризма набирает обороты в Италии [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://blog.euromonitor.com/2010/08/sustainable-tourism-gains-ground-in-italy.html#sthash.lqc8GDAE.dpuf>.
8. Обсерватория туристической дестинации [Электронный ресурс]. — Режим доступа : http://www.provincia.pisa.it/uploads/traduzione_ita_eng_OTD_21_giu.pdf.
9. Бароковый поезд [Электронный ресурс]. — Режим доступа : <http://www.sicily-holiday.com/en/train-and-subway-sicily/baroque-train-sicily>.

References:

1. Doan P.V. Conceptual ground of Local Tourist System study / P.V. Doan // Geography and Tourism. — 2013. — №26. — P. 13-21
2. Social responsibility of business [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.ecorussia.info/ru/ecopedia/global-reporting-initiative>
3. Management of territorial tourism development : Italian model of Local Tourist Systems : digest of scientific works of the IX Ukrainian scientific and practical conference of students, postgraduates and young scholars. — K.: Edition of geographic literature «Obrii», 2013. Issue XI. — P. 270-272.
4. Guiding principles for Sustainable Transportation [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.gdrc.org/uem/sustran/sustran-principles.html>
5. The concept of tolerance threshold and its problems [Electronic resource]. — Access mode : http://www.cestim.it/sezioni/documenti_dibattito/tolleranza-melegari.htm
6. Tourism systems [Electronic resource]. — Access mode : http://www.pisl.regione.calabria.it/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=182&Itemid=410

7. Sustainable tourism gains ground in Italy [Electronic resource]. — Access mode : <http://blog.euromonitor.com/2010/08/sustainable-tourism-gains-ground-in-italy.html#sthash.lqc8GDAE.dpuf>
8. The Tourist Destination Observatory (Italian acronym OTD) [Electronic resource]. — Access mode : http://www.provincia.pisa.it/uploads/traduzione_ita_eng_OTD_21_giu.pdf
9. The train of the baroque [Electronic resource]. — Access mode : <http://www.sicily-holiday.com/en/train-and-subway-sicily/baroque-train-sicily>